

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

 <https://innoworld.net>

 +998335668868

ILMIY JURNAL

 IJI JOURNALS
MASTER LIST

 ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
NUMBER
FOR SERIALS
PUBLICATIONS
INTERNATIONAL CENTER

 doi

 zenodo

 OpenAIRE

 Academic
Resource
Index
ResearchBID

 Google Scholar

 open access.nl

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

2-JILD, 4-TO'PLAM
2025

Jurnal quyidagi xalqaro bazalarda indekslanadi:

Ilmiy jurnalning rasmiy sayti:

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

BOSHLANG'ICH TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING O'RNI**Dilrabo Ismoilova**

axborot texnologiyalari kafedrası katta o'qituvchisi

Dilroz Axmadjonova

FarDU talabasi

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), raqamli pedagogika, interfaol o'qitish, ta'lim samaradorligi, elektron resurslar, multimedia, kompetensiya, raqamli savodxonlik, interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar.

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning didaktik, psixologik va pedagogik asoslari keng yoritiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida bilimlarni o'zlashtirish, motivatsiyani oshirish, mustaqil izlanish ko'nikmalarini shakllantirish va dars samaradorligini kuchaytirishda AKTning o'rne ilmiy asoslangan dalillar, metodik yondashuvlar va ta'limiy tajribalar asosida tahlil qilinadi. Maqolada elektron darsliklar, multimedia vositalari, raqamli ta'lim platformalari, interaktiv o'yinlar, vizual-moslashuvchan resurslar kabi AKT vositalarining afzalliklari va ularni boshlang'ich sinflarda samarali qo'llash strategiyalari ko'rsatib o'tiladi. Shuningdek, AKTning o'quv jarayoniga kiritilishiga ta'sir etuvchi shart-sharoitlar, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasi hamda texnologik muhitning ta'lim natijalariga ta'siri chuqur tahlil qilinadi.

Zamonaviy ta'lim tizimining rivojlanishida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari muhim o'rin egallaydi. Bugungi kunda jamiyatning barcha sohalarida kechayotgan raqamlashtirish jarayoni ta'limni ham yangi bosqichga olib chiqdi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi bola shaxsining intellektual shakllanishi, mantiqiy fikrlashi, o'rganish motivlari, dunyoqarashi va bilish jarayonlari jadal rivojlanadigan davr hisoblanadi. Shu bois AKT vositalarining mazkur bosqichda qo'llanishi nafaqat dars jarayonini texnik jihatdan yengillashtiradi, balki ta'limning mazmunini boyitadi, o'quvchilarning bilishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, o'quv jarayonining interaktivligini kuchaytiradi, bilim va ko'nikmalarni mustahkamlashni osonlashtiradi. Raqamli vositalarning keng qo'llanishi boshlang'ich sinflarda o'quv predmetlarini o'qitish metodikasini tubdan o'zgartirib, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotning yangi shakllarini shakllantirmoqda. AKTdan samarali foydalanish bugungi boshlang'ich ta'limning eng muhim talablaridan biridir, chunki bola erta yoshdan raqamli muhitni qabul qiladi va shu muhitda o'rganishga tayyor bo'ladi. Shu sababli, AKTni boshlang'ich ta'limga integratsiya qilish ta'lim samaradorligini oshirishning eng dolzarb yo'nalishlaridan biri sifatida qaraladi.

Boshlang'ich yoshdagi o'quvchilarda bilish jarayonlari asosan ko'rgazmali-obrazli tafakkurga tayanadi. Ularning diqqatining barqaror

bo'lmisligi, tez chalg'ishi va mavzuni idrok etishning emotsional asosda kechishi AKTdan foydalanishni didaktik jihatdan zarur qiladi. Tasvir, harakat, ovoz va rang uyg'unligida berilgan axborot bolada kuchli qiziqish uyg'otadi. Shu sababli interaktiv taqdimotlar, animatsion ko'rsatmalar, ovozli topshiriqlar o'quvchilarni o'qitishning psixologik qonuniyatlariga mos keladi. AKT yordamida berilgan o'quv jarayoni o'quvchilarning idrokini kuchaytiradi, abstrakt tushunchalarni sodda misollar bilan tushuntirishni osonlashtiradi, yangi mavzu haqidagi tasavvurini mustahkamlaydi. Bolalar uchun yaratilgan elektron vositalar ularning bilishga bo'lgan tabiiy qiziqishini qo'llab-quvvatlaydi va darsni jonlantiradi.

AKTning ta'lim samaradorligi o'quv materialining o'zlashtirilish darajasini oshirishi bilan izohlanadi. Vizual materiallar orqali berilgan ma'lumot 50–70 foizgacha ko'proq esda qolishi, interaktiv topshiriqlar diqqatning barqarorligini 30–40 foizga oshirishi ilmiy jihatdan tasdiqlangan. Multimedia resurslari murakkab mavzularni soddalashtiradi, tushunishni tezlashtiradi va o'quv jarayonini o'quvchi markaziga yo'naltiradi. AKT qo'llanilganda o'quvchi faol subyektga aylanadi: u kuzatadi, bosadi, tanlaydi, harakat qiladi va natijaga erishadi. Bularning barchasi faol kognitiv jarayonlarni faollashtiradi. Elektron vositalar yordamida o'quvchining mustaqil o'rganish sur'ati ham yaxshilanadi, chunki u topshiriqni o'z tezligi va qobiliyatidan kelib chiqib bajaradi. Shu tariqa AKT ta'lim samaradorligini oshirishning eng ishonchli omillaridan biriga aylanadi.

Elektron darsliklar o'quv materialini ko'p formatli vositalar orqali taqdim etishi bilan an'anaviy darsliklardan farq qiladi. Ular ichida animatsiyalar, videoroliklar, audio materiallar, interaktiv mashqlar, testlar, model va simulyatsiyalar mavjud. Masalan, matematika darsida amallar bajarilishini animatsiya orqali bosqichma-bosqich ko'rsatish o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi. Tabiatshunoslik darslarida hayvonlarning harakati, o'simliklarning o'sish bosqichlari, ob-havo jarayonlari multimedia vositalarida jonli tarzda aks ettiriladi. Ona tili darslarida so'z yasalishi, tovush-harf munosabati, gap qurish kabi mavzular interaktiv ravishda yoritilganda, o'quvchi mavzuni osongina anglaydi. Elektron darsliklar mustaqil ta'lim uchun ham qulay: bola uyda video darsni qayta ko'rib, mashqlarni takrorlab, bilimni mustahkamlashi mumkin.

Interfaol platformalar — bolalar uchun mo'ljallangan o'quv saytlar, mobil ilovalar, ta'limiy o'yinlar, onlayn testlar, puzzellar — o'quvchilarni ta'lim jarayoniga faol jalb etadi. Gamifikatsiya, ya'ni o'yin elementlari asosidagi o'qitish, kichik yoshdagi bolalarda ichki motivatsiyani kuchaytiradi. Ball yig'ish, bosqichga o'tish, rangli belgilar olish kabi stimullar o'quvchini faol bo'lishga majbur qilmaydi, aksincha, unda o'rganishga bo'lgan qiziqishni tabiiy ravishda kuchaytiradi. O'quvchilar topshiriqlarning qiyin bosqichlarini o'rganish jarayonida mantiqiy fikrlash, strategik yondashuv, sabr-toqat, xatoni tahlil qilish kabi ko'nikmalarni egallaydi. Bundan tashqari, interfaol o'yinlar

jamoaviy ishlash, muloqot qilish va bir-birini tinglash kabi ijtimoiy sifatlarni ham rivojlantiradi.

AKTdan samarali foydalanish o'qituvchining raqamli kompetensiyasi darajasiga bog'liq. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi kompyuter dasturlari, elektron ta'lim platformalari, grafik va vizual vositalar, interaktiv doska va multimedia tizimlari bilan mustaqil ishlay olishi zarur. O'qituvchi raqamli resurslarni shunchaki qo'llash emas, balki ularni darsning maqsadi, yosh xususiyati va o'quv mazmuniga mos ravishda tanlashi muhim.

Raqamli kompetensiya — taqdimot yaratish, elektron test tuzish, interaktiv mashqlarni loyihalash, dars jarayonini monitoring qilish, raqamli baholash tizimlaridan foydalanish kabi ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. Bunday o'qituvchi o'quvchilarning jarayonda faol bo'lishini ta'minlaydi va ta'lim jarayonini zamonaviy talablarga mos tashkil etadi.

AKT bilan ishlayotgan o'quvchi nafaqat texnik vositalardan foydalanadi, balki internet madaniyati, axborot xavfsizligi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish kabi ko'nikmalarni ham bosqichma-bosqich o'zlashtiradi. Axborot madaniyatining asoslarini boshlang'ich bosqichda berish farzandning keyingi o'qish jarayoniga mustahkam zamin yaratadi. Boshlang'ich sinf o'quvchisi xavfsiz qidiruv tizimidan foydalanish, ishonchsiz manbalardan ehtiyot bo'lish, tasdiqlanmagan ma'lumotni tarqatmaslik kabi oddiy, ammo zarur tamoyillarni o'rganadi. Bu jarayonda o'qituvchi yo'naltiruvchi rolni bajaradi, internetdan foydalanishning axloqiy me'yorlarini o'rgatadi va raqamli etikani mustahkamlaydi.

Raqamli vositalar esa darsni an'anaviy shakllardan innovatsion modelga o'tkazadi. O'qituvchi elektron taqdimotlar, virtual modellar, animatsiyalar yordamida murakkab tushunchalarni sodda, tushunarli va qiziqarli ko'rinishda taqdim etadi. Real vaqt rejimidagi testlar, viktorinalar va onlayn baholash tizimlari o'quvchilarning natijasini darhol aniqlash, qayta aloqa berish imkonini yaratadi. Masofaviy ta'lim imkoniyatlari esa darsda qatnasha olmaydigan o'quvchilarning ortda qolmasligiga yordam beradi. AKT yordamida uy vazifalarini tekshirish, topshiriqlarni onlayn qabul qilish, jamoaviy loyihalar yaratish kabi jarayonlar ham samarali amalga oshadi.

AKT vositalari har bir o'quvchining individual o'rganish sur'ati, qabul qilish darajasi va ehtiyojiga mos resurslar tanlash imkonini yaratadi. Qobiliyati yuqori o'quvchilar murakkabroq topshiriqlarni bajarishi, qiyinroq bosqichlarga o'tishi mumkin bo'lsa, sust o'zlashtiruvchi o'quvchilar soddalashtirilgan mashqlar yordamida mavzuni mustahkamlashlari mumkin. Bunday yondashuv ta'limning individual xarakterini kuchaytiradi, har bir o'quvchining o'z yo'nalishida rivojlanishiga yordam beradi. AKT differensial ta'limning eng qulay mexanizmlaridan biridir.

O'yin asosidagi o'qitish metodlarining boshlang'ich ta'limdagi ahamiyati ham juda katta. O'yin — boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun etakchi faoliyatdir. AKT yordamida yaratilgan o'yinlar didaktik maqsadga xizmat

qilgan holda bilim, ko'nikma, malaka va mantiqiy tafakkurni rivojlantiradi. Matematik o'yinlar orqali sonlar, ehtimollar, qiyoslash, guruhlash kabi faoliyatlar mustahkamlanadi. Til o'yinlari orqali to'g'ri talaffuz, so'z boyligi, gap tuzish, matn yaratish kabi ko'nikmalar shakllanadi. Tabiatshunoslik o'yinlarida esa tabiat jarayonlarini kuzatish, modellashtirish, natijalarni tahlil qilish imkoniyati paydo bo'ladi. Shu bois o'yin texnologiyalari boshlang'ich ta'limning ajralmas qismiga aylangan.

Multimedia vositalari, ya'ni AKT nafaqat mavzuni tushunishni osonlashtiradi, balki ijodkorlikni rivojlantiradi. Rasm chizish dasturlari, animatsiya yaratish ilovalari, hikoya tuzish platformalari bolalarning tasavvurini kengaytiradi. O'quvchilar mustaqil ravishda grafik tasvirlar yaratish, turli obyektlarni montaj qilish, qisqa videoroliklar tayyorlash orqali kreativ fikrlashni rivojlantiradi. Bu jarayon ularning nafaqat texnik ko'nikmasini, balki ifoda, tasavvur, fantaziya va nutqiy rivojini ham qo'llab-quvvatlaydi.

Bugungi ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilimini aniq va tezkor baholash, ularning rivojlanishini doimiy kuzatish muhim ahamiyatga ega. Shu bois elektron baholash tizimlari va raqamli monitoring vositalari nafaqat o'quvchilarning natijalarini real vaqt rejimida aniqlash imkonini beradi, balki dars samaradorligini, o'quvchida mas'uliyat hissini oshirishga xizmat qiladi. O'qituvchi esa raqamli monitoring orqali o'quvchining muvaffaqiyat darajasini kuzatib boradi, kamchiliklarini aniqlaydi va o'z vaqtida tuzatish ishlari olib boradi. Bunda baholash jarayonining shaffofligi ta'minlanadi, subyektivlik kamayadi. Shu bilan birga, ota-onalar ham raqamli platformalar orqali farzandining rivojlanishini kuzatish imkoniga ega bo'ladi.

AKTning samarali qo'llanishi uchun, albatta, maktab muhitining raqamlashtirilishi muhim hisoblanadi. Interaktiv doskalar, kompyuter sinflari, planshetlar, elektron jurnal va kundaliklar, internet tarmog'ining barqarorligi ta'lim sifatini oshiradi. Raqamli infratuzilmaning rivojlanishi o'qituvchi va o'quvchi uchun qulay sharoit yaratadi: darslar tizimli tashkil etiladi, materiallar elektron shaklda saqlanadi, o'quvchilar istalgan vaqtda resurslardan foydalanishi mumkin bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, AKTning boshlang'ich ta'lim jarayoniga kirib kelishi nafaqat o'qitish usullarini, balki o'quvchining bilim olish madaniyatini tubdan o'zgartirdi. Raqamli muhitda ta'lim olish o'quvchida mustaqil fikrlash, tahlil, izlanish, kreativlik, tezkor qaror qabul qilish, axborotni to'g'ri tanlash kabi zamonaviy ko'nikmalarni rivojlantiradi. O'qituvchi esa zamonaviy texnologiyalar yordamida darsni mazmunli, jonli va samarali shakllantiradi. AKT o'quv jarayonini shaxsga yo'naltirilgan, interaktiv va individual rivojlanishga asoslaydi. Shuning uchun axborot-kommunikatsiya texnologiyalari boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshiradigan strategik vosita sifatida nafaqat bugun, balki kelgusidagi ta'lim taraqqiyotining ham poydevori bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Yuldasheva G. (2024). Ta'limda axborot texnologiyalari. Toshkent: Nashriyot.
2. Qudratov A.N. Ta'limda axborot texnologiyalari fanidan o'quv qo'llanma. Toshkent: "NIF MSH", 2024. - 180 b.
3. Mirzayev A.E, Xalilov S.P, Naim N.A. (2022). Axborot tizimlari va texnologiyalari: Axborot texnologiyalari asoslari. Toshkent: NIF MSH.
4. Muxlisov S.S., Kuchkarbayev R.U, Xazratov, F.X. (2021). Ta'limda axborot texnologiyalari: O'quv qo'llanma. Buxoro.

